Prințul și Stolnicul: cum a fost trădat Constantin Brâncoveanu de unchiul și sfetnicul său

🗁 *Istorie Medievală Românească* **Autor:** Dan Falcan

Povestea domnitorului Constantin Brâncoveanu și a sfetnicului și unchiului său, stolnicul Constantin Cantacuzino, este, de fapt, istoria unei familii puternice, bogate și influente, aflată timp de jumătate de veac la conducerea Țării Românești; aceasta, într-un moment când liniile de forță ale politicii europene se modificau, când vechi imperii începeau să se clatine și altele amenințau să le ia locul, când suveranii și dregătorii lor erau actorii – ca de atâtea ori în trecerea vremii – unor jocuri de putere, de ambiții mărunte și de intrigi complicate, capabili de crime, dar și de înălțătoare clipe de demnitate în fața martiriului.

Totul a început într-o zi de toamnă târzie a anului 1341, atunci când, pe câmpia de lângă Didymotika, un oraș fortificat de pe coasta tracă a Mării Egee, Ioan Cantacuzino, strălucitul reprezentant al uneia dintre cele mai nobile și bogate familii bizantine, este proclamat de către susținătorii săi drept împărat al Bizanțului, sub numele de Ioan al VI-lea (1341-1354). Era ziua Sfântului Dumitru (26 octombrie) și din acea clipă niciunul dintre urmașii săi nu va înceta să viseze la tronul imperial al Constantinopolului, a doua Romă și capitală a creștinismului răsăritean.

Unul dintre numeroșii descendenți ai primului împărat cantacuzin a fost celebrul Mihail Cantacuzino (1515-1578), cunoscut sub porecla sa turcească „Seitanoglu”, adică fiul dracului. Nepoții săi vor emigra în al doilea deceniu al veacului al XVII-lea în Țările Române: Toma și Iordache în Moldova, Constantin în Muntenia, punând astfel bazele dinastiei cantacuzine de pe meleagurile noastre. Aici, viitorul postelnic Constantin Cantacuzino (1598-1663) se căsătorește în 1628 cu Elina, fiica domnitorului Radu Șerban (1602-1611), adăugând astfel imensa avere a soției propriei sale abilități politice, care-i va aduce renumele de „făcătorul de domni”. Era firesc ca fiii săi să se implice în politică și să devină demnitari de seamă ai Țării

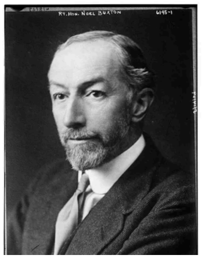

Curiozitățile și culisel

Cum percepea aristo
britanică societa
românească de la 1

Cum a ajuns Roxel
„fecioara din Ruteni
târgul de sclavi în ha
lui Soliman Magni

timpului, va ajunge mare stolnic, în timp ce fratele lor mai mare, Șerban, va accede chiar la tronul Țării Românești (1678-1688).

În sfârșit, sora lor Stanca se va căsători cu Papa Brâncoveanu, iar fiul lor, alt Constantin, îl va urma la tron pe unchiul său în 1688. În acest fel, în decurs de numai două generații, Cantacuzinii devin una dintre cele mai puternice și influente familii din Țara Românească, cu relații întinse și solide la Istanbul, dar nu numai. Acest statut evident aduce bogăție și măriri, induce ambiții, dar creează și dușmănii sau invidii, lezând alte orgolii la fel de puternice. Cei mai importanți

Monarhia în Rom
Cum a fost primit Ca II-lea în Bucureșt revenirea din Germ FOTO

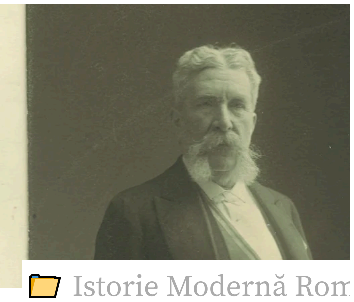

Istorie Modernă Rom
Cât de bogat a fo Nababul?

n.n), să cadă la înțelegere cu grecii țarigrădeni și să se sprijine pe domni străini, numiți direct de turci (Radu Leon, Grigore Ghica, Gheorghe Duca)” (Radu Șt. Ciobanu).

Începutul conflictului: asasinarea sfetnicului Constantin Cantacuzino

Tragedia care își va pune pecetea pe evoluția evenimentelor din următoarea jumătate de veac s-a petrecut pe 20 decembrie 1663. Atunci, Grigore Ghica (1660-1664), influențat de Stroe Leurdeanul (reprezentant al partidei Bălenilor și fost socru al lui Șerban Cantacuzino) și de Dumitrașcu Cantacuzino, un nepot îndepărtat al postelnicului, dă ordin să fie asasinat bătrânul sfetnic Constantin Cantacuzino, nimeni altul decât cel care-i dobândise domnia de la marele vizir Mehmed Koprulu. Postelnicul, legat de un stâlp din trapezăria mânăstirii Snagov, fu sugrumat. Din acel moment urmă un lung șir de crime și răzbunări care însângerară viața Țării Românești până în 1688, când Șerban Cantacuzino, acum voievod, hotărî că venise vremea împăcării. Fiica sa, Smaranda, se căsători cu Grigorașcu Băleanu, punând astfel capăt dihoniei existente între cele două familii și care pricinuise atât de mult rău țării. Din nefericire, un alt conflict, deja existent, îi va lua locul. De data aceasta, disputa are loc în cadrul aceleiași familii, cea cantacuzină, și se va sfârși cu o dublă baie de sânge, în 1714 și 1716.

Cum ajunge Constantin Brâncoveanu pe tronul Ţării Româneşti

Tensiuni existaseră și înainte între cele două puternice personalități ale clanului cantacuzin, Șerban și Constantin, dar ele fuseseră atenuate de existența unui dușman comun, familia Bălenilor, precum și de interesul de a asigura tronul pentru unul din membri familiei lor. În 1667, Elina Cantacuzino, văduva postelnicului întocmi o diată (testament) prin care averea familiei urma să fie împărțită în mod egal între cei șase fii ai ei. La insistențele lui Constantin, care îi explicase mamei sale că dacă vreodată Șerban, acum voievod, va fi mazilit, întreaga avere a familiei va fi confiscată, Elina Doamna hotărăște să

revenirea la prevederile diatei din 1667.

Un alt punct major de divergență între membrii familiei îl constituia modalitatea prin care putea fi asigurată eliberarea de sub stăpânirea otomană. Considerând după asediul Vienei (1683) că declinul Porții e ireversibil, Șerban Cantacuzino hotărăște să schimbe vasalitatea turcească cu cea austriacă, opțiune pe care stolnicul Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu o găseau riscantă și prematură. Contrar sfaturilor lor, domnitorul trimite o solie impresionantă (130 de persoane, în frunte cu fratele său devotat Iordache și cu ginerele său, aga Constantin Bălăceanu) la Viena, cu gândul să închine țara Habsburgilor. La 2 octombrie 1688 solia pleacă din București, dar înainte ca ea să ajungă la Viena, Șerban Cantacuzino moare subit pe 26 ale aceleiași luni. „Nepotul lui, Constantin Brâncoveanu, cel mai iscusit dintre toți, a fost împins în față de cei doi unchi ai săi, Mihai și Constantin Cantacuzino: el a fost ales în locul lui Șerban, fără nicio dificultate, fără să dea vreun plocon și fără ca vreo altă partidă străină să aibă timpul să intervină" (Ion Mihai Cantacuzino).

Moartea neașteptată a lui Șerban Cantacuzino, urmată de alegerea rapidă a nepotului său în scaunul domnesc, nu a făcut decât să alimenteze în epocă speculațiile conform cărora stolnicul nu ar fi fost străin de sfârșitul prematur al fratelui său. S-a vorbit de otrăvire, bănuială confirmată de însuși Constantin Cantacuzino potrivit cronicarului Radu Popescu, ale cărui afirmații însă nu sunt extrem de credibile deoarece era un adversar declarat al Cantacuzinilor. Cert e că, odată Brâncoveanu ajuns domn, cei doi unchi ai săi își reprimesc funcțiile din care fuseseră îndepărtați de Șerban Cantacuzino. Constantin redevine stolnic și primește misiunea de a conduce cancelaria afacerilor externe, în timp ce Mihai este numit spătar, deci comandantul armatei. Părea că lucrurile se vor așeza și într-adevăr o lungă perioadă de timp între nepot și unchi domnește buna înțelegere, spre folosul țării și al lor.

În 1703 are loc ruptura, nu definitivă, dar profundă dintre Brâncoveanu, pe de-o parte, și Mihai și Constantin Cantacuzino, pe de cealaltă. Chemat la Adrianopol de către sultan, domnul hotărăște să riște și să meargă într-o călătorie care ar fi putut foarte bine să fie și ultima. Aici, cu prețul unor mari sacrificii financiare, mituind în dreapta și stânga, reușește nu numai să fie reconfirmat în domnie pe viață, dar chiar să i se propună și domnia Moldovei. Cere un răgaz de patru zile, răstimp în care trimite un mesager la București să afle sfatul stolnicului. Acesta îl povățuiește să refuze oferta, bănuind o cursă întinsă de către turci. Brâncoveanu declină generoasa propunere, dar are surpriza de a vedea că ginerele său, Constantin Duca, domn al Moldovei, este mazilit și în locul său numit Mihai Racoviță, al cărui frate, Dimitrie, era ginerele spătarului Mihai Cantacuzino. De aici suspiciunea că povața bătrânului stolnic nu fusese atât de obiectivă pe cât și-ar fi dorit domnitorul. În plus, faptul că Brâncoveanu fusese numit domn pe viață nu putea decât să-l lezeze pe Constantin Cantacuzino, care dorea acum tronul Țării Românești pentru propriul său fiu, Ștefan. Bănuielile și neîncrederea, transformate treptat în ură, vor atinge un sfârșit tragic 11 ani mai târziu.

Pentru început, Brâncoveanu începe să înlocuiască generaţia unchilor săi, trecuţi de 60 de ani, cu cea a verilor săi Cantacuzini, consideraţi mai maleabili şi deci mai uşor de controlat. Toma, fiul unchiului său Matei este numit spătar în locul lui Mihai Cantacuzino, alt văr primar, Şerban, e făcut vornic, iar funcţia de logofăt îi revine lui Ştefan, fiul stolnicului. Gesturile de distanţare ale lui Brâncoveanu faţă de foştii săi sfetnici se înmulţesc, provocând evident duşmănia acestora. Astfel, la inaugurarea complexului Colţea (mânăstire şi spital), ctitorit de către Mihai Cantacuzino, domnitorul nu participă. Trei ani mai târziu, în 1707, când Brâncoveanu hotărăşte să reorganizeze Academia Domnească de la Sfântul Sava, bătrânul stolnic şi cărturar nu este consultat. În 1706 deja îl înlocuise pe David Corbea, omul lui Constantin Cantacuzino pe lângă ţarul Petru cel Mare, cu fratele acestuia, Teodor Corbea, socotit mai devotat domniei. Pentru un om atât de activ şi implicat în toate problemele ţării, precum fusese obişnuit stolnicul, această inactivitate forţată nu putea decât să-i alimenteze ura împotriva nepotului „nerecunoscător". Într-o scrisoare din 1710, adresată patriarhului Ierusalimului, Hrisant Nottara, Constantin Cantacuzino îşi exprima iritarea produsă de noul său statut: „Adânca mea tăcere a venit nu din neglijenţă sau uitare,

Domnitorul Ţării Româneşti îi ostilizează şi pe ruşi, şi pe turci

În aceste condiţii, era firesc ca bătrânii Cantacuzini, Mihai şi Constantin, să facă tot posibilul să-l îndepărteze pe Brâncoveanu de pe tronul ţării. Ca şi în cazul lui Şerban, la motivele de natură personală se adaugă şi cele de politică externă. Dacă lui Şerban Cantacuzino i se reproşase prea mare aplecare spre austrieci, lui Brâncoveanu i se va imputa accentuata deschidere spre noua putere a răsăritului, Rusia lui Petru I (1682-1725). „Experienţa frustrantă a relaţiilor cu imperialii şi mai ales politica Curţii de la Viena, de prozelitism în Transilvania, l-au determinat pe Brâncoveanu să se îndrepte spre marea putere ortodoxa din Răsărit – Rusia, unde trimite ca emisar al său pe transilvăneanul David Corbea […], misiuni în urma cărora se încheie un tratat de alianţă munteano-rus în 1709, prin care domnul muntean se obliga să sprijine pe ţar cu un corp de oaste de 20000 de oameni în eventualitatea unei campanii împotriva Porţii” (Fl.Constantiniu)

Prilejul campaniei se iveşte doi ani mai târziu, când ţarul, după victoria de la Poltava (1709) împotriva regelui suedez Carol al XII-lea, decide că e timpul să obţină şi o ieşire la Marea Neagră, după ce şi-o asigurase pe cea de la Marea Baltică. Brâncoveanu preferă momentan să stea în expectativă, concentrându-şi armata la Urlaţi, la o distanţă egală de turci şi ruşi. Deși primise

iulie 1711). Acolo, pe malurile Prutului, oastea ţarului este încercuită de armatele mult superioare numeric ale turco-tătarilor şi obligată să capituleze. Evident, responsabilitatea eşecului va fi pusă de Petru I şi pe seama atitudinii ambigue a lui Brâncoveanu. Pe de altă parte, cu o lună înainte de Stănileşti, vărul domnului, spătarul Toma Cantacuzino, trece cu cavaleria de sub comanda sa de partea ruşilor, atacând şi jefuind Brăila aflată sub stăpânire turcească. Poarta a considerat că gestul lui Toma Cantacuzino a fost făcut de acesta în conivenţă cu domnitorul, deşi evident Brâncoveanu fusese şi el luat prin surprindere de fapta necugetată a vărului său.

Prin urmare, Constantin Brâncoveanu reuşise să-i ostilizeze atât pe ruşi, care-l considerau o „Iudă”, cât şi pe turci, care-l suspectau de hainie. La Istanbul curgeau pârile şi plângerile împotriva lui, făcute de Cantacuzini, cărora li se adăugase şi Mihai Racoviţă, fostul domnitor al Moldovei (1707-1709). Era doar o chestiune de timp până la sosirea firmanului de mazilire. Decizia sultanului fusese deja luată, dar se aştepta momentul oportun până la punerea sa în practică. Turcii nu voiau să sperie

Capugiul Mustafa aga, vechi prieten, pune năframa neagră pe umărul domnitorului

Pe 24 martie 1714 soseşte la Bucureşti capugiul Mustafa aga, un vechi prieten de-al domnitorului, sub pretextul că se afla în trecere spre cetatea Hotinului, unde avea de transmis nişte ordine ale marelui vizir. E primit cu mult fast, în sala mare a spătăriei de la Curtea Domnească. Brâncoveanu îl întâmpină bucuros, ca pe o veche cunoştinţă, dar, în momentul îmbrăţişării, Mustafa scoate pe neaşteptate o năframă neagră pe care o pune pe umărul domnului rostind ameninţător „mazil", adică scos din domnie. Disperat, Brâncoveanu caută ajutor la slujitorii săi, dar deja era prea târziu. Toate porţile erau ferecate şi păzite de oamenii capugiului. În aceeaşi seară, fraţii Cantacuzino primiră răsplata trădării lor. „Noaptea târziu, când spiritele în oraş se mai potoliră, cei doi fraţi Cantacuzini avură lungi convorbiri cu capugiul Mustafa aga, în timpul cărora îi promiseră imbrohorului ce urma să sosească, mari sume de bani pentru a fi ales domn marele spătar Ştefan Cantacuzino, fiul stolnicului" (Constantin Şerban).

Constantin Cantacuzino privea – aidoma tatălui său, postelnicul asasinat în 1663 – treburile ţării ca pe o afacere de familie, în care şeful acesteia hotărăşte cine e domnul şi ce politică va face el. De aceea luptase el pentru impunerea lui Şerban ca domn şi tot de aceea îşi convinsese mama să-l marginalizeze pe acelaşi Şerban, în momentul în care acesta părea că nu mai asculta de sfaturile sale. Tot el determinase alegerea lui Brâncoveanu ca voievod pentru ca mai apoi să tragă iţele pentru mazilirea lui şi numirea fiului său, Ştefan Cantacuzino, pe tronul Ţării Româneşti. În concepţia stolnicului, adevăratul stăpân al ţării era el, şeful familiei Cantacuzino, domnul nefiind altceva decât mandatarul propriei sale voinţe.

Sfârşitul lui Brâncoveanu şi a celor patru fii ai săi, în piaţa Seraiului din Istanbul

domnul rezistă cu demnitate, având chiar un moment de cumplită revoltă împotriva sultanului şi a marelui vizir. Aceasta, precum şi refuzul de a da 20.000 de pungi de aur pentru a-şi salva viaţa, pecetluiră soarta domnitorului. În zorii duminicii de 15 august 1714, chiar în ziua când împlinea 60 de ani, Brâncoveanu împreună cu cei patru fii ai săi (Constantin, Radu, Ștefan şi Matei) şi sfetnicul Ienachiţă Văcărescu fură scoşi din închisoare şi duşi în piaţa Seraiului, unde, în prezenţa sultanului Ahmed al III-lea, a marelui vizir şi a reprezentanţilor diplomatici ai Rusiei, Franţei, Angliei, Olandei, Suediei etc., li se tăiară capetele. Aceasta, nu înainte ca domnitorul să dea o ultimă dovadă de tărie de caracter şi de credinţă creştină, refuzând oferta sultanului de a-i cruţa viata celui mai tânăr dintre copiii săi, Matei, în schimbul trecerii acestuia la mahomedanism. Gest de superbă demnitate, care-i va aduce, în 1992, recunoaşterea ca Sfânt Martir al Bisericii Române.

Moartea unchilor: strangulare şi decapitare

Stolnicul şi fratele său nu apucară să se bucure însă prea mult de roadele intrigilor lor. Între ei, rămași acum singuri, izbucniră conflicte. În timp ce Constantin Cantacuzino era mulţumit de faptul că fiul său ocupase scaunul domnesc, Mihai Cantacuzino râvnea tronul pentru protejatul său Mihai Racoviţă. Pe 9 ianuarie 1716 sosi firmanul de mazilire pentru Ştefan Cantacuzino, care, împreună cu familia, luă şi el drumul cel fără de întoarcere al Istanbului. Se părea că va reuşi să-şi păstreze viaţa, dar cele 1.000 de pungi de aur plătite de succesorul său, Nicolae Mavrocordat, pentru a le grăbi sfârşitul, se dovediră hotărâtoare. În noaptea de 7/8 iunie a anului 1716, Ştefan şi tatăl său fură strangulați, iar trupurile lor, aruncate în mare. Două zile mai târziu au fost decapitaţi, la Adrianopole, Mihai Cantacuzino, fiul său şi încă şase membri ai familiei.

Aşa se sfârşi, în ură şi sânge, povestea unei familii ce dăduse ţării pe unul dintre cei mai de seamă cărturari ai timpului, stolnicul Cantacuzino, şi pe unul dintre cei mai însemnaţi domni ai românilor, Constantin Brâncoveanu.

În grupajul dedicat domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu din numărul 223 al revistei Historia mai puteți citi:

• Politica externă vis-a-vis de Imperiul Otoman
• Despre corespondența cu Regele Soare
• Relațiile sale cu Transilvania și Moldova
• Brâncoveanu și țarul Petru cel Mare
• Bucureștiul lui Brâncoveanu

Numărul 223 al revistei Historia este disponibil la orice punct de distribuție a presei (punctele Inmedio, chioșcuri de ziare, benzinării) în perioada 14 august – 14 septembrie 2020, dar și în format digital pe platforma paydemic.com

INTRAREA
ÎN LEGENDĂ
APARE PE 15 ALE
FIECĂREI LUNI
DIRECTOR ION CRISTOIU
13 LEI
Historia
ROMÂNIA
1940
ROMÂNIA MARE
PRIMEȘTE LOVITURA DE GRAȚIE

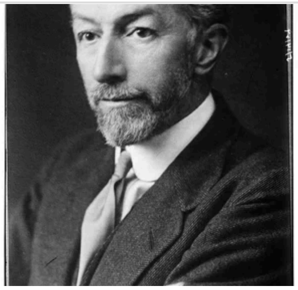

Curiozităţile şi culisele istoriei

Cum percepea aristocrația britanică societatea românească de la 1914?

Cum a ajuns Roxelana, „fecioara din Rutenia“, din târgul de sclavi în haremu..

Istoria Religiilor

De ce catolicii au Paştele mai devreme decât creștinii ortodocși? Diferențele...

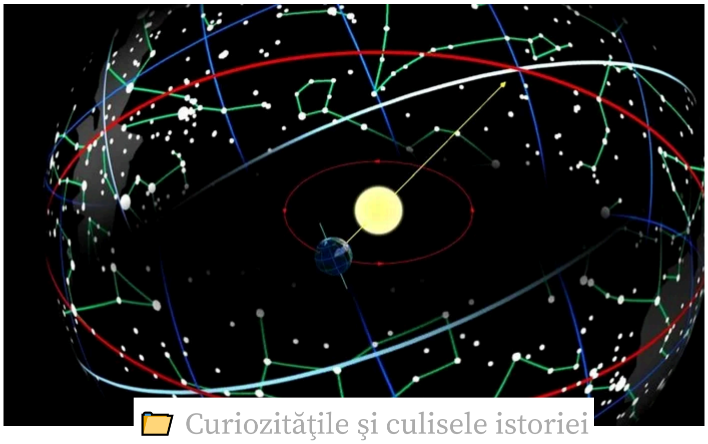

Curiozităţile şi culisele istoriei

NASA a descoperit a 13-a zodie. Iată cum arată acum noua listă a zodiilor

Istorie Modernă Românească

Cât de bogat a fost Nababul?

Monarhia în România

Cum a fost primit Carol al II-lea în București, la revenirea din Germania /...

Imperiul Otoman

Sultanul Suleyman, dincolo de legende şi închipuiri

Călătorii în istorie

Insula Şerpilor - un conflict încheiat?

Al Doilea Război Mondial

Moartea lui Benito Mussolini. Cine l-a asasinat pe «Il Duce»?

Okmagazine.ro

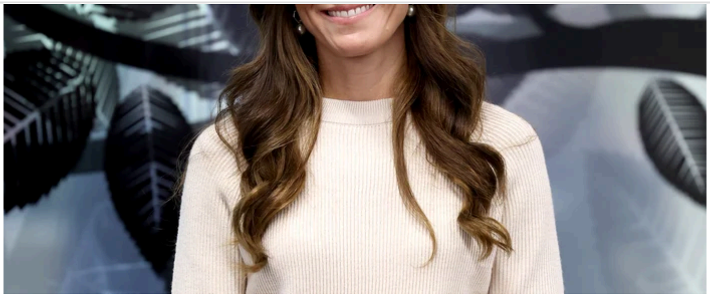

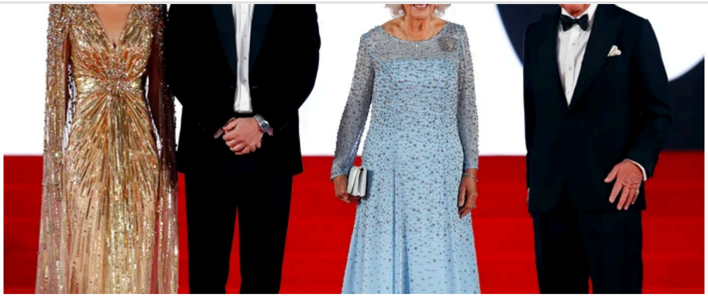

Astrologul Prințesei Diana prezice viitorul lui Kate. Schimbare radicală în astrograma viitoarei regine!

Cu ce meniu festiv, regal, se răsfață la masa de Paște Regele Charles, Regina Camilla și Prinții de Wales

Click.r

”Burlacul regal de aur” și-a găsit iubită. De cine s-a-ndrăgostit unul din pr

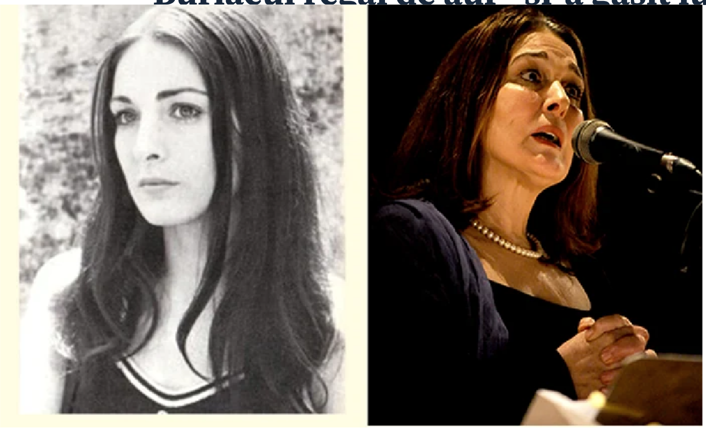

Florin Piersic Jr. și Tudor Chirilă au iubit aceeași femeie. Cu ce vedetă din România au avut o relație pasională

român. Vedeta iubește același bărbat de 50 de ani

Singurul cartier din Capitală aflat pe o mică peninsulă. Trebuie să treci un pod ca să ajungi la el, iar străzile poartă nume de pești

© Toate drepturile rezervate Adevarul Holding 2024

REPERIO